

Zespół Opiekunów Kulturowego
Dziedzictwa Warszawy "ZOK"
Adres do korespondencji
J.Bruna 22m102
02-594 Warszawa
Siwiec_tom@wp.pl
markiewicz.zok@wp.pl

Warszawa dn.05.11.2011r

Urząd Miasta st. Warszawy
Sz. Pan Maciej Pawłowski
Senatorska 27
00-099 Warszawa
„Stare Miasto”

Dotyczy: Uwag do projektów modernizacji zabytkowych nawierzchni Starego Miasta

Szanowni Państwo w związku z planowanym remontem historycznych nawierzchni ulic Starego Miasta Zespół Opiekunów Kulturowego Dziedzictwa Warszawy „ZOK” przekazuje Państwu uwagi związane z tą inwestycją. Na początku pragniemy naświetlić ogólną sytuację związaną z tą historyczną częścią Warszawy. Stoimy na stanowisku, iż nie wolno remontować nawierzchni ulic i placów Starego Miasta w taki sposób jak to zrobiono na Krakowskim Przedmieściu. Wpis Starego Miasta na listę UNESCO nie został dokonany ze względu na wartość artystyczną czy architektoniczną, ale jako wyraz woli społeczeństwa do odbudowy i rewitalizacji dokonanej po planowanym przez okupanta unicestwieniu. Stare Miasto w Warszawie zostało odbudowane po II wojnie światowej w stylizacji zgodnej z duchem i stylistyką przełomu XVIII i XIX wieku. Odbudowa została przeprowadzona z maksymalnym poszanowaniem zachowanych relikwów a wszelkie dopisanie elementów do wystroju ulic i domów, wynikające z potrzeb współczesnego miasta, dokonano zgodnie ze stylistyką pierwszej połowy lat 50 XX wieku. Jednym z najważniejszych elementów krajobrazu Starego Miasta są historyczne bruki, stanowiące posadzkę placów i ulic. W znacznej części są to nawierzchnie pochodzące z okresu budowy przez W.H. Lindleya, z granitowymi obrzeżami ulicznymi i rzędowną kostką granitową i bazaltową. Cechą charakterystyczną ulicznej nawierzchni z tego okresu są wąskie chodniki wykonane z płyt betonowych. Zachowane płyty o wymiarach 35x35 w wielu wypadkach pochodzą sprzed 1939 roku i charakteryzują się wielobarwnym, szlifowanym kruszywem. Różnorodność płyt wynika z faktu, że materiał ten był wykorzystywany do budowy barykad podczas powstania w 1944 roku. Ponieważ większość nawierzchni była zasypana zwałami gruzów z zawalonych kamienic, po 1945 płyty te wykorzystano ponownie zachowując pierwotną niweletę i spadki ukształtowane przez zachowane in situ uliczne obrzeża granitowe. Nawierzchnie wielokrotnie uzupełniając stąd materiał jest przemieszany. Podobnie postępowano z rzędowną kostką brukową na ulicach i tak np. na ul. Świętojańskiej uzupełniono ją brązową kostką porfirową pochodzącą z podkrakowskich Krzeszowic. W wyniku takiego splotu wydarzeń Stare Miasto posiada jedyny, w przeważającej większości, autentyczny element – nawierzchnie. Należy przy tym dodać, iż postępowanie takie było zabiegiem świadomym, mającym na celu zachowanie miejskiego charakteru ulic, które składają się z ciągów jezdnych i chodników. Warto zaznaczyć, że warszawskie Stare Miasto jest w chwili obecnej już chyba jedynym historycznym ośrodkiem

miejskim w Polsce gdzie zachowane są oryginalne nawierzchnie .Całkowitej dewastacji historycznych nawierzchni poddało się Stare Miasto w Krakowie gdzie oryginalny bruk pozostał jedynie na ul.Szewskiej i częściowo na Franciszkańskiej. Trzeba również pamiętać, że autentyczne są także : odbudowa układ ulic i placów a także mury przyziemia i piwnic kamienic.

Zapowiedź wymiany bruku na jedynym w Warszawie terenie z zachowaną w różnych odmianach autentyczną kostką brukową (od XVIII w. przez wiek XIX i lata II RP po czasy współczesne) stworzy zagrożenie z jednej strony dla samego utrzymania wpisu na liście UNESCO (a to nie jest prestiż dany raz na zawsze) z drugiej strony dla przyszłości unikatowej podłogi staromiejskiej Warszawy (i to w skali europejskiej, ponieważ uniknęła Starówka fali „modernizacji” z lat 60. i 70., której dziś żałują w wielu miastach zachodniej Europy)

Usunięcie chodników, bądź ich zagłębienie, oznacza poważną ingerencję w architekturę chronionego obszaru zabytkowego. W żadnym wypadku nie można doprowadzić do zmiany rzędnych ulic, rezygnacja z krawężników i istniejącego systemu odwodnienia wpłynie istotnie, już przez samą konieczność wprowadzenia innych spadków i współczesnego odpowiednika rynsztoków, na formę architektoniczną cokołów, schodów i portali kamienic. Dodatkowo zapowiadane są inwestycje polegające na wykonaniu izolacji poziomej i pionowej kamienic na Starówce, przy świadomości, że każda z kamienic różni się pod względem posadowienia, obrysu fundamentu, w przypadku rezygnacji z trotuarów w obecnym wydaniu grozi zniweczeniem całego zamysłu i dalszym przedostawaniem się wody do piwnic. Należy pamiętać, że ze względu na złożone uwarunkowania konserwatorskie dla każdego budynku na Starym i Nowym Mieście trzeba przygotować indywidualne rozwiązania techniczne .

W odróżnieniu od Krakowskiego Przedmieścia jakiegokolwiek roboty na terenie Starówki muszą zgodnie z obowiązującym prawem być poprzedzone gruntownymi badaniami archeologicznymi i wynikającymi z nich opracowaniami inwentaryzacyjnymi. Pomimo ogromnego wysiłku Komisji Badań nad Warszawą podczas powojennej odbudowy, znaczna część obszaru Starego Miasta, zwłaszcza w obrębie kamienic nie została zbadana archeologicznie. Cały omawiany teren jest chronionym prawem stanowiskiem archeologicznym średniowiecznego osadnictwa miejskiego.

Zespół Opiekunów Kulturowego Dziedzictwa Warszawy pragnie zgłosić następujące prośby, spełnienie których jest warunkiem prawidłowego i twórczego współdziałania organizacji społecznych z Władzami Miasta przy planowanym remoncie historycznych nawierzchni Starego Miasta .

1. Ze względu na wstępny i mało precyzyjny zapis przedstawionych materiałów , oraz w celu prawidłowego współdziałania organizacji społecznych z Władzami Miasta, Inwestor udostępni do publicznego wglądu, inwentaryzację zachowanych bruków , nawierzchni i elementów ślusarki ulicznej czyli żeliwnych włączów zaworów i obudów infrastruktury podziemnej , które poprzez swój autentyzm są ewenementem na skalę ogólnokrajową.
2. Inwestor udostępni waloryzację zinwentaryzowanych nawierzchni wykonaną ze szczególnym uwzględnieniem użytych w historycznych nawierzchniach materiałów.
3. Inwestor przedstawi wytyczne konserwatorskie ,na podstawie których zamierza się przeprowadzić całe zadanie inwestycyjne.
4. Inwestor przedstawi plany remontów ścian fundamentowych budynków przy poszczególnych ulicach . Nadmieniamy ,że wszelkie prace izolacyjne powinny być prowadzone równoległe z remontem nawierzchni .
5. Inwestor przedstawi harmonogram remontów sieci miejskich , które muszą być wykonane równoległe z remontem nawierzchni.

6. Inwestor przedstawi tryb w jakim będą wykonywane nadzory archeologiczne na remontowanych ulicach. Informujemy ,że tylko niektóre fragmenty ulic były objęte badaniami przeprowadzonymi przez W.Pelę w latach 90 tych XXwieku . Wiele ulic, pod którymi bezcenne warstwy historyczne znajdują się już na niewielkiej głębokości (poziomy ulic nieznacznie się zmieniły) nigdy nie zostały przebadane .

7 . Inwestor skonkretyzuje i przedstawi w bardziej czytelnej formie pokazywane dotychczas zapisy graficzne proponowanych rozwiązań projektowych .

Zespół Opiekunów Kulturowego Dziedzictwa Warszawy domaga się aby w ramach przeprowadzonego remontu nawierzchni ulic i placów Starego Miasta:

1. Nie zmieniać nawierzchni Placu Zamkowego utwardzonego historyczną granitową kostką ułożoną po odbudowaniu Zamku Królewskiego z odzyskanej kostki z granitu skandynawskiego, sprowadzanej w XIX wieku do Warszawy. Nawierzchnia ta powinna jedynie zostać uzupełniona o wyznaczone dla niepełnosprawnych ciągi komunikacyjne.
2. Bezwzględnie zachować istniejący bruk , który należy przełożyć i zaspoinować współczesnymi materiałami do spoinowania bruku
3. Wszelkie uzupełnienia dokonywać materiałem identycznym pochodzącym z odzysku lub sprowadzanym z kamieniołomów posiadających talki sam lub bardzo podobny materiał skalny(dotyczy to w szczególności szlifowanej kostki bazaltowej z kamieniołomów w Janowej Dolinie ob. Ukraina , porfirowej i granitowej). Niedopuszczalne jest stosowanie kostki imitującej bruk skandynawski jak to ma miejsce na ul. Kilińskiego.
4. Nie zmieniać przebiegu i rzędnych kamiennych , historycznych obrzeży granitowych
5. Nie zmieniać rzędnych i spadków historycznego bruku.
6. Nie wprowadzać granitowych płyt chodnikowych a pozostać przy betonowych z fakturą szlifowanego płukanego żwiru lub szlifowanego gysu bazaltowego i porfirowego według zachowanych płyt chodnikowych 35x35cm.
7. Ułożyć , na wyznaczonym fragmencie, nawierzchnię z oryginalnych płyt chodnikowych, zachowanych na ul. Świętojańskiej i Pivnej w celu zachowania i pokazania typowej warszawskiej nawierzchni. Nadmieniamy ,że spore powierzchnie z płyt chodnikowych, sprzed 1939 roku, z kruszywem bazaltowym zachowały się na ul. Świętokrzyskiej, przewidzianej do całkowitej przebudowy związku z budową II linii Metra na wiosnę 2011 roku.
8. Za całkowicie uzasadnione uważamy przywrócenie na niektórych ulicach Starego Miasta oświetlenia gazowego na kroksztynach i słupach stojących według wzoru przewidzianego dla Warszawy przez Towarzystwo z Dessau . Jednocześnie pragniemy podkreślić ,że należy zachować wzór historyzujących latarni stojących i wiszących zaprojektowanych dla Starego Miasta w latach 50 tych XX wieku jako elementu tożsamego ze stylistyką odbudowy. Wzór ten jak i wzór latarni gazowej powinno się zatwierdzić dla Warszawy lub dla aglomeracji Warszawskiej tak aby nie był powielany w innych miastach Polski.
9. Przywrócić Staremu Miastu historyczne słupy ogłoszeniowe tzw. „Kaśki” według wzoru z 1895roku. Wzór ten powinno się zatwierdzić dla Warszawy lub dla aglomeracji Warszawskiej tak aby nie był powielany w innych miastach Polski.
10. Zatwierdzić dla Starego Miasta wzór historycznych kutych warszawskich ławek według modelu autorstwa Franciszka Szaniora z końca XIX wieku , które występowały na terenie Starego Miasta jeszcze w połowie lat 70 tych XX wieku. Wzór ten powinno się zatwierdzić dla Warszawy lub dla aglomeracji Warszawskiej tak aby nie był powielany w innych miastach Polski.

11. Jesteśmy przeciwni wprowadzeniu ruchu rowerowego na uliczki Starego Miasta a jako wyjściowe uważamy rozwiązanie przedstawione przez pana Jakuba Adamskiego z SISKOM
12. Za niezbędne uważamy skoordynowanie planowanego remontu nawierzchni z badaniami archeologicznymi, wykonaniem izolacji pionowych piwnic i wymianą sieci miejskich.
13. Za niezbędne uważamy także zaplanowania etapowania prac i rozłożenia go na kilka sezonów budowlanych
14. Wprowadzenie Miejskiego Systemu Informacji może nastąpić po przedstawieniu propozycji projektowych uwzględniających formę przestrzenną i zasadę funkcjonowania .Konieczne wydaje się wizualne wyeksponowanie w nim wydarzeń związanych z Powstaniem Warszawskim (m.in. zaznaczenie miejsc barykad) stanu zniszczeń i zakresu odbudowy Starego Miasta, jako ewenementu na skalę światową. Należy wpłynąć na usunięcie z południowej elewacji Katedry Św. Jana mylnej tablicy informującej o rzekomej gąsienicy z „Goliatha” i umieszczenie nowej prostującej, iż takowe były użyte w zdobywaniu Katedry a ta prawdopodobnie pochodzi z eksplozji transportera min , który eksplodował na ul. Kilińskiego. Tablica powinna być wykonana w kilku językach.
15. Ze względu na fakt , iż Stare Miasto jest miejscem licznych imprez kulturalno rozrywkowych należy wprowadzić system okablowania umożliwiającego zasilanie w energię elektryczną (np. iluminacji przedświątecznej) tak aby zapobiec chaotycznemu prowadzeniu przyłączy zasilających.
16. Remont nawierzchni powinien być spójny z systemem zarządzania przestrzenią. Dotyczy to wprowadzenia niskotonowych wozów do usuwania nieczystości stałych, strażackich wozów bojowych tak aby nie niszczyły nawierzchni.
17. System zarządzania przestrzenią powinien uwzględniać i wspomagać funkcjonowanie dorożek konnych , które powinny zachować charakter warszawski(strój dorożkarzy i kolor dorożek)
18. Remont nawierzchni musi uwzględniać także wprowadzenie elementów przestrzennych regulujących dostęp pojazdów kołowych.

Zespół Opiekunów Kulturowego Dziedzictwa Warszawy proponuje ze swojej strony:

1. Współdziałanie przy uszczegółowieniu inwentaryzacji zachowanych bruków , nawierzchni i elementów ślusarki ulicznej czyli żeliwnych włączów zaworów i obudów infrastruktury .
2. Współdziałanie przy opracowywaniu waloryzacji zinwentaryzowanej nawierzchni.
3. Przekazanie projektu wykonawczego dotyczącego rekonstrukcji zabytkowych warszawskich słupów ogłoszeniowych według wzoru z 1895roku
4. Przekazanie dokumentacji wykonawczej zabytkowej warszawskiej ławki według wzoru Franciszka Szaniora z końca XIX wieku

Z poważaniem

Tomasz Siwiec

Członek Zarządu „ZOK”

Tomasz Markiewicz

Przewodniczący „ZOK”